

Daně, jako platební povinnosti, řadí teorie mezi základní instituty finančního práva.¹ Daně je možno definovat jako platební povinnosti, které stanoví stát zákonem k získání příjmů pro úhradu celospolečenských potřeb, tj. pro veřejný rozpočet, aniž přitom poskytuje zdaňovaným subjektům ekvivalentní protiplnění.² Nejčastěji jsou rozlišovány daně přímé, mezi které patří i daň z příjmů právnických osob, a nepřímé.

Vedle subjektu daně, předmětu daně, sazby daně a splatnosti daně patří daňový základ mezi základní prvky právní konstrukce daní.³ V případě daně z příjmů právnických osob jsou předmětem daně obecně příjmy z činnosti a nakládání s majetkem, základem daně je pak obecně rozdíl mezi příjmy, které podléhají zdanění, a výdaji (náklady) vynaloženými na jejich dosažení, zajištění a udržení při respektování jejich věcné a časové souvislosti v daném zdaňovacím období.⁴

Ne všechny výdaje (náklady) daňového subjektu však naplňují podmínky stanovené pro výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. Pravidla nízké kapitalizace primárně určují, jakou část úrokových výdajů (nákladů) je možno při výpočtu základu daně z příjmů právnických osob odečíst jako výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů, zejména s přihlédnutím k poměru úročených závazků a vlastního kapitálu právnické osoby.

Pravidla nízké kapitalizace tak lze chápat jako speciální normy upravující vztahy v jinak neostré oblasti zneužití práva, konkrétně pak zneužití práva odečíst při výpočtu daňového základu výdaje (náklady) na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů.

Zneužitím práva je obecně situace, kdy někdo vykoná své subjektivní právo k neodůvodněné újmě někoho jiného nebo společnosti; takovéto chování, jímž se dosahuje výsledku nedovoleného, je jenom zdánlivě dovolené. O chování toliko zdánlivě dovolené jde z toho důvodu, že objektivní právo nezná chování zároveň dovolené a zároveň nedovolené; vzhledem k tomu, že ze zásady *lex specialis derogat legi generali* vyplývá, že zákaz zneužití práva je silnější, než dovolení dané právem, není takové chování výkonem práva, ale protiprávním jednáním.⁵ Výkonu práva, který je vlastně jeho zneužitím, proto soud neposkytne ochranu.

Jelikož v oblasti financování právnických osob lze jen obtížně nalézt přesné ohraničení mezi řádným výkonem subjektivního práva odečíst při výpočtu základu daně úrokové výdaje (náklady) a zneužitím tohoto subjektivního práva, přičemž judikaturou stanovená kritéria principu rozumného uspořádání společenských vztahů⁶, rozporu s cílem sledovaným právní normou a hlavního (či jediného) cíle zaměřeného na získání zvýhodnění⁷ neposkytují v právním státě požadovanou míru právní jistoty a ochrany legitimního očekávání, je přesné a jasné stanovení pravidel nízké kapitalizace prakticky jediným právně-politickým řešením obcházení daně z příjmů právnických osob nepřiměřeným zvyšováním úrokových výdajů (nákladů).

Vývoj pravidel nízké kapitalizace ve světě lze vystopovat do osmdesátých let minulého století, kdy rostoucí pohyb přímých investic a kapitálu přinutil zákonodárce přijímat opatření proti neopodstatněnému snižování daňového základu dluhovými financováním.

Od devadesátých let minulého století řada vyspělých, transformujících se i rozvojových zemí přijala v různé formě pravidla nízké kapitalizace. Rozvoj judikatury Evropského soudního dvora v oblasti přímých daní znamenal pro mnohé státy nutnost přizpůsobit národní pravidla nízké kapitalizace požadavkům komunitárního práva.

Česká republika zavedla první pravidla nízké kapitalizace při daňové reformě v roce 1993. Od té doby procházejí příslušné právní normy dynamickým vývojem.

V souvislosti s reformou veřejných financí a stabilizací veřejných rozpočtů v České republice je znovu přikládán důraz nejen na samotnou výši daňových sazeb přímých a nepřímých daní, ale i na konstrukci daňového základu přímých a nepřímých daní a na opatření, které omezují prostor pro obcházení daňových zákonů. Reforma veřejných financí a stabilizace veřejných rozpočtů České republiky předpokládá i výrazné zpřísnění pravidel nízké kapitalizace. Navrhované zpřísnění naráží na jasný nesouhlas části odborné veřejnosti a lobbyistických skupin.

Cílem této práce je analyzovat základní směry vývoje pravidel nízké kapitalizace ve světě, zhodnotit vývoj pravidel nízké kapitalizace v České republice a podrobněji analyzovat současný právní stav, mezinárodní závazky České republiky v této oblasti a navrhované změny v souvislosti s reformou veřejných financí a stabilizací veřejných rozpočtů v České republice.